

Prof. Dr. TÜRKÂN SAYLAN

Ölümünün 10. Yılında Azra Erhat

Azra Erhat, "Evrenin sırrının 'insan usu' (nous) olduğunu söyleyen Urlalı Anaxagoras'la, 'devrim ve eylem' olduğunu söyleyen Efesli Herakleitos'a ihanet etmeyen tek eylem adamı Atatürk'tür çağdaş dünyamızda" diyor ve ekliyor: "Atatürk'ün, Türkiyeli insana kişi ve ulus olarak açtığı en mutlu çığırlardan biri, araştırmacı eylem yöntemini dil ve tarih bilimlerine uygulamasıdır. Bir insanın benliği en iyi dilinde, bir ulusun niteliği en iyi tarihinde belli olur. Ama ne dil ne de tarih belli birer başlangıç ve bitimi olan sınırlı varlıklar değildir. Her dem canlı süreçlerdir. Dili ne yaparsan o olur, tarihi nasıl yorumlarsan öyle yaşarsın. Geçmiş ve gelecekte sonsuzca uzanan bu iki canlılık alanı araştırdıkça yaratılır, yaratıldıkça gerçekleşir."

Halikarnas Balıkcısı, Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat'ın, Türk aydınlanmacılığının bu birbirinden ayrılmaz üçlüsünün, ömürleri boyunca büyük bir titizlikle ürettikleri kültür değerlerinin kökeninde yatan itici gücü şöyle özetliyor Azra Erhat: "İnsanın en değerli, en sürekli varlığı olarak kültürü benimsemeye ve yaşamaya çağırmıştır bizi Atatürk. Bize bu ufku açtığı içindir ki, İlkçağ'dan bugüne, Ege düşünürlerinden çağımız insanlarına dek uzanan köprüyü kurabiliyor, Atatürk'ün kişiliğinde Anaxagoras'ın da, Herakleitos'un da yaşadığını görebiliyoruz."

Atatürk'ü gerçek anlamıyla kavrayan bu üç aydın, birbirlerinden esinlenerek ve yılmaz, tükenmez bir güçle, yaşamlarını saran her türlü olumsuzlukların üzerine çıkabilmiş ve ulusumuzun ekinsel yaşamına üretkenlikleri, yaratıcılıkları, araştırmacı, birleştirici ve bütünleştirici kişilikleriyle damgalarını vurmuş yürekli ve ender rastlanan kişilerdi.

Azra Erhat, Balıkcı ve Sabahattin Eyuboğlu'nu ustaları; kendisini de, onların çırağı olarak algılamaktan büyük bir haz ve onur duyardı. Onlarla bütünleşebildiği oranda daha çok Azra olabiliyor, onların açtığı çığırda ilerledikçe insanlığını, insan kimliğini daha iyi duyumsayabiliyordu.

Bu üç insanın, bir ölümlünün yaşam sürecine sığdırdıkları yapıtlara-yazılara, bıkmadan sıkılmadan yaratmaya çalıştıkları düşünce ve tartışma ortamına ve asla bir öğretmen gibi davranmadan eğittikleri, ışık tuttıkları pek çok insana baktıkça şaşkınlık, hayran olmamak olanaksız. Azra Erhat son günlerine dek okumaya, yazmaya ve gençlere Anadolu ekininin büyüleyici gizlerini tattırmaya devam etmekteydi. O'nun vücudunu, özellikle yüreğinden sonra en üretken yeri olan beynini sarmış olan sayrılığın ara verdiği bir anda "Çocuklar" demişti, "şu anda kendimi öyle rahat ve öyle çok şey yapmaya hazır hissediyorum ki, sanırım hastalığı yendim."

"Osmanlı Münevverinden Türk Aydınına" adlı bir kitap hazırlıyordu yatağa düşene dek. Aydınlanma dönemimizin kökenlerini, bugünkü aydın yozlaşmasını ve nedenlerini bulmaya çalışıyor, bunun için o kendine özgü titizlikle okuyor, okuyor, notlar alıyor, kartlar dolduruyor ve bulduklarını dostlarına aktararak onların düşüncelerini almaya, daha doğrusu onları konu üzerinde düşünmeye çağırıyordu. O capcanlı, coşku dolu tartışmaların son birliktelikler olduğunun ne yazık ki kimse ayırında değildi.

Azra Erhat öleli tam on yıl oldu! Yakın dostları O'nu hâlâ bir yerlere gitti de geliverecek, telefonlara sarılıp coşkuyla basından geçenleri, yeni esin kaynaklarını anlatacakmış gibi duyumsuyor. Ölüm yıldönümlerinde birkaç konuşma yapıyor, belki bir iki yazı yazılıyor. Bunların hiçbiri Erhat'ı, gençliğe, yeni kuşaklara tanıtmaya, O'nun Anadolu ekininin kökenine inişini ve buna bağlı olarak da binbir yaşamsal anlam yükleyerek sunmaya çalıştığı Mavi Yolculuk öğretisini toplumuza aktarmaya yetmiyor.

Güzelim Anadolu topraklarında hiçbir ayrıma geçit vermeden el ele yaşayabilmemizin dünden de çok önem kazandığı bugünlerde, Balıkcı, Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat'ın bilge kişiliklerinden kalemlerine süzülen yazılarını yeniden ve yeniden okumak, okutmak; avuçlarımızdan uçup giden insanlığı, insan olmanın bilincini yakalamanın tek çıkar yolu sanırım.

Azra Erhat, bir Türk aydınlanmacısı olarak enine boyuna incelenmeli, beslendiği eski Anadolu ekin kaynaklarını (mitolojiyi) temel alışındaki öngörüsü, o günlerle bugünler arasında bağ kuruşu ve düşünce üretişinin incelikleri araştırılmalı ve hepsinden önemlisi, basılmış ve basılmamış tüm eserleri (kimlerde ve nerelerdeyse) ortaya çıkarılmalı ve yeniden ve yeniden basılmalı ve tanıtılmalıdır.

